

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора філологічних наук, професора

Єсипенко Надії Григорівни

на дисертацію **Петрини Оксани Степанівни**

**«Формування та функціонування англомовних та українських
терміносистем банківської сфери»,**

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
(спеціальність 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство)

Рецензовану дисертацію Петриної О. С. присвячено актуальній проблематиці сучасної лінгвістики — формуванню і функціонуванню англомовних та українських терміносистем банківської сфери. Теоретичні положення розгляду цієї теми сформульовано в межах зіставного аспекту, зокрема англійської та української термінонологій, у трактуванні термінів банківської сфери. Основну увагу в дисертації зосереджено на морфологічному, синтаксичному та семантичному способах термінотворення та на простеженні перебігу парадигматичних відношень елементів зіставлюваних терміносистем. Не викликає сумніву, що обсяг матеріалу (це 3080 англомовних термінів і 2592 українських терміна), різновекторний опис значної кількості прикладів термінологічних одиниць за етимологічними параметрами, за структурними ознаками, синонімічними, антонімічними та полісемантичними зв'язками в англійській та українській терміносистемах достатні для типологічних висновків про особливості термінів банківської сфери, що функціонують у двох неспоріднених мовах. Робота з матеріалом у площині типологічного мовознавства, яка апріорі постулює неможливість аналізу термінологічних одиниць без зіставлення номінацій банківської сфери в двох мовах на всіх етапах дослідження, зумовила урахування та застосування дослідницею досягнень та напрацювань українського й англійського термінознавства. Такий

підхід продиктований усвідомленням того факту, що типологічне дослідження термінів у термінологічних системах двох мов дозволяє виявити зв'язки між окремими елементами в межах кожної терміносистеми та розкрити їхню семантичну наповненість, а також встановити особливості їхнього функціонування, зумовлені внутрішніми законами української чи англійської мов.

З огляду на зазначене, цілком логічним вважаємо подане автором обґрунтування теми і методології дослідження, а його актуальність не викликає сумніву з урахуванням недостатньої дослідженості аналізованого об'єкту в межах зіставного термінознавства.

Чітке обґрунтування мети в роботі зумовило і її логічне формулювання, окреслення конкретних завдань, котрі, як свідчить викладений зміст, були досить успішно вирішені, а їх імплементація стосовно об'єкту і предмета дає підстави констатувати, що представлене дослідження має всі ознаки ґрунтовної кандидатської дисертації, а саме актуальність, новизну, практичну цінність та певний особистий внесок у термінознавство та типологічне мовознавство, а конкретніше, в зіставну лексикологію та галузеві термінології. Випрацювана дисертанткою комплексна методика дослідження термінологічних одиниць банківської сфери може бути екстрапольована на дослідження фахових мов інших галузей.

Напрацювання Петриної Оксани Степанівни достатньою мірою навантажені і в прикладному аспекті: вони можуть досить ефективно використовуватися в практиці вищої освіти, зокрема: в навчальній роботі (у нормативних теоретичних курсах з лексикології й типології англійської та української мов, з термінознавства і перекладознавства, а також у розробці й упровадженні нових спецкурсів з галузевої термінології тощо); у навчально-методичній роботі (при укладанні навчальних та методичних посібників і рекомендацій у межах проблеми, що була об'єктом і предметом авторських

розвідок); у лексикографічній практиці (при укладанні двомовних професійних англо-українських та українсько-англійських словників термінів банківської справи), у науково-дослідницькій роботі (при виконанні дипломних робіт, магістерських і кандидатських дисертацій).

Сам текст наукової праці викладено на відповідному науково-теоретичному рівні. Він доречно та достатньою мірою супроводжується наочним ілюстративним матеріалом у вигляді таблиць. Дисертацію оформлено згідно з існуючими стандартами і кваліфікаційними вимогами.

Основні результати дослідження знайшли своє відбиття в достатній кількості публікацій – у 8 працях, із них 6 опубліковано у фахових виданнях України, 1 стаття у закордонному науковому журналі та 1 – тези доповіді на науково-практичній конференції. Окрім того дисертацію апробовано на 8 міжнародних наукових і науково-практичних конференціях, її зміст адекватно і об'єктивно висвітлено в представленому на розгляд опонента авторефераті.

Отже, науково-значущими ми вважаємо такі здобутки пропонованої дисертаційної роботи:

–Коректно підібрано методологію дослідження аналізованого об'єкта в межах задекларованого предмета і, що істотно, так само коректно її застосовано на всіх п'яти етапах дослідження. Випрацьований підхід дав можливість належно ідентифікувати терміни-запозичення, терміни-інтернаціоналізми, власномовні термінолексеми та виявити структурно-семантичні особливості термінотворення банківської сфери в англійській й українській мовах.

–Виявлено шляхом чіткого і послідовного етимологічного аналізу автохтонні терміни банківської сфери та термінолексеми з латинської, французької й італійської мов, що переважають серед іншомовних номінації досліджуваної терміносистеми. Важливо, що була проведена диференціація власне запозичених термінів і термінів-інтернаціоналізмів і визначена їх частка в українській та англійській терміносистемах банківської сфери.

–На солідній ілюстративній базі ідентифіковано та покласифіковано термінологічні мовні одиниці за способами словотворення в обох мовах, визначено структурні моделі термінолексем та здійснено аналіз лексико-семантичних відношень між ними, а саме, синонімії, антонімії, полісемії, й особливості термінотворення на основі метафоричного і метонімічного перенесень.

–До позитивних рис роботи слід віднести чіткі висновки до кожного розділу, де дисертант вдало підсумовує основний зміст розділу. Загальні висновки до дисертаційного дослідження переконливо й об'єктивно відображають результати роботи.

Водночас, робота викликає низку запитань, які хотілося б тут підняти.

1. Не зовсім чітко проартикульовано частку запозичень з французької мови у англійській терміносистемі банківської сфери. На с. 46 дисертації зазначена кількість – 48,9%. З такою великою кількістю французьких термінів важко не погодитись, адже, на думку Михайла Петровича Кочергана, в сучасній англійській мові до 60% слів французького походження. Контактвання англійської та французької мов розпочалося у Давній період розвитку англійської мови (450-1150 роки): з Норманського завоювання Англії в 1066 році. Саме тоді відбувалося найактивніше мовне спілкування між двома мовними колективами – франкомовним (норманами) та англомовним (англійцями). Проте слід згадати про існування прямих й опосередкованих запозичень. Дисертантка вірно зазначає, що переважна більшість французьких термінів в англійській мові потрапили в французьку з латинської, тому варто було б чіткіше розмежовувати прямі й опосередковані французькі запозичення в банківській терміносистемі англійської мови.

Додаткового акценту заслуговує такий різновид запозичень як лексичні кальки, які дисертантка дещо оминула своєю увагою. Припускаємо, що саме в українській терміносистемі функціонують терміни, які скопійовані засобами

рідної мови з іншої мови, тобто кожна значуща частина оригіналу буквально перекладається і займає в перекладі таке ж місце, як і в оригіналі.

2. Суттю роботи було виявити структурно-семантичні особливості термінотворення в англійській та українській терміносистемах банківської сфери. Як попередньо зазначалося, в роботі чітко виділено, розмежовано і підраховано (відсоткову) вагу однокорневих термінів, складних термінолексем, словосполучень й аббревіатур. Але, з нашого погляду, аналіз термінів-словосполучень в українській та англійській терміносистемах досліджуваної сфери, з огляду на синтетичність однієї мови та аналітичність іншої, не може ґрунтуватись на повністю тотожних вимогах до термінів-словосполучень, які зазначені на с.96 і с.98 дисертації. Для прикладу, серед характерних ознак словосполучень зазначено «стійкий порядок слів, який лише зрідка може порушуватися» (с.98). Погоджуємося з цим твердженням, якщо ведемо мову про англійські терміни-словосполучення, наприклад, субстативні англійські словосполучення мають фіксований порядок слів: залежна лексема завжди передує головному слову (bank operation), у той час, як в українській мові в іменникових словосполученнях з двох іменників головне слово перебуває в препозиції до залежного (блокування рахунка), або в постпозиції, якщо залежне слово є іншою частиною мови (активний рахунок). Тому напрошується чіткіше розмежування особливостей термінотворення у двох досліджуваних мовах.

Дослідження термінів-словосполучень було б вичерпнішим, якщо б дисертантка окрім детального аналізу словосполучень за ступенем смислової цілісності та розкладності їх компонентів, за будовою та за компонентним наповненням запропонувала класифікацію банківських термінів-словосполучень за морфологічним вираженням головного слова і проілюструвала їх прикладами, але це вважаємо швидше перспективою подальших досліджень.

3. Рецензована робота насамперед націлена на порівняльний опис способів термінотворення в англійській та українській банківській терміносистемах та на вияв парадигматичних відношень у цих терміносистемах. Проте ознайомлення з розмаїтим, багатим і містким ілюстративним матеріалом роботи, на жаль, без систематичного підкріплення кількісними підрахунками нас вкотре переконує, що аргументативна база результатів дослідження окрім якісного аналізу вимагає й кількісний. Тут доречно згадати про можливість представлення кількісних даних різних за структурою інтернаціоналізмів, описаних на с.56, чи зіставний аналіз метафоричних термінів в англійській й українській терміносистемах, який зустрічаємо на с.152, у додатках дисертаційного дослідження.

4. Інколи в тексті подибуємо некоректне трактування прикладів. Зокрема на с. 53 запропоновано визначення інтернаціоналізмів як запозичень, які вживаються принаймні у трьох неспоріднених мовах, з прикладами *ажіо*, що вживається у 5 мовах, та *банкнота* – у чотирьох. Далі лексеми *люстрація* (пол.), *вексель* (нім.), *валюта* (італ.), *синергізм* (грец.) дисертантка не вважає інтернаціоналізмами, проте два із зазначених термінів, а саме *люстрація* і *валюта* паралельно вживаються у 6 мовах – люстрація (укр.), *lustrazione* (італ.), *lustration* (англ.), *lustracion* (ісп.), *lustrationverfahren* (нім.), *lustracja* (пол.); у 5 мовах – валюта (укр.), *valuta* (італ.), *waluta* (пол.), *valiuta* (лит.), *valuta* (норв.).

Не зовсім зрозуміло, чому до атрибутивів з антонімічними зв'язками віднесено з-поміж прикметників і дієслова *to open – to close (to open an account – to close an account)* с.145. Тут, очевидно, варто було ретельніше добирати приклади.

Як свідчать зроблені в процесі рецензування наукової праці зауваження, більшість із них носять дискусійний або ж рекомендаційний характер і ніяким чином не ставлять під сумнів наукову новизну, теоретичне значення дисертації, особистий внесок авторки, безперечну практичну цінність матеріалів і результатів, їх об'єктивність та достовірність. Знову наголосимо, що, на наш погляд, на розгляд спеціалізованої вченої ради представлено самостійне, науково-значуще дослідження «Формування та функціонування англomовних та українських терміносистем банківської сфери», яке повністю відповідає пп. 11, 12, 13 “Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., а його авторка – Петрина Оксана Степанівна – безперечно заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство.

Офіційний опонент

доктор філологічних наук, професор
завідувач кафедри англійської мови
Чернівецького національного
університету ім. Юрія Федьковича

Єсипенко Н. Г.

